

Opgave 1 Intussen in de wereld van de robots

In de herfst van 2013 is de serie *Real Humans* op TV geweest, een serie over een denkbeeldige wereld die erg op de onze lijkt. In die wereld zijn robots volledig ingeburgerd in het bestaan: er zijn naast klusjesbots en lopendebandbots ook nannybots en seksbots.

In een keurige Zweedse buitenwijk volgt de kijker een gezinnetje dat voor

het eerst een huishoudbot neemt, die door de mannen in huis, soms wel heel letterlijk, wordt omarmd. Verder is er een stel waarvan de man zijn vrouw verliest aan een attente machobot.

Daarnaast is er nog een bejaarde die geen afstand kan doen van zijn verzorgbot Odi. Ook niet als Odi op hol slaat en gedrag vertoont dat je

als kwaadaardig zou bestempelen als het om een mens zou gaan.

De robots in de wereld van *Real Humans* lijken wat betreft hun uiterlijk op echte mensen, maar zijn geavanceerde machines. Een mogelijke definitie van een robot is: een geheel van werktuigen en machines dat op een mens lijkt.

Uitgaande van deze definitie zijn de robots in *Real Humans* geprogrammeerd om slechts één taak uit te voeren en hebben zij geen zelflerend vermogen.

De identiteitstheorie, die gaat over de verhouding tussen menselijke hersenen en menselijke gedachten, is daarom niet van toepassing op bovengenoemde robots. Maar er zijn ook andere redenen waarom deze theorie niet van toepassing is.

- 3p 1 Leg uit wat de identiteitstheorie inhoudt en geef deze twee andere redenen waarom de identiteitstheorie niet voor dit soort robots uit *Real Humans* opgaat.

De robots in *Real Humans* lijken uiterlijk op mensen, maar zijn machines. Over de overeenkomsten tussen mensen en machines wordt al langer nagedacht in de filosofie. Volgens de dualist Descartes was het lichaam van de mens een machine. In zijn tijd (zeventiende eeuw) kwam het natuurwetenschappelijk denken op. De techniek zou ingezet moeten worden om de mens heer en meester over de natuur te maken.

Het menselijk lichaam is volgens Descartes onderdeel van de natuur en kan bepaalde automatische functies uitvoeren. De menselijke geest of ziel staat volgens hem daar los van. Mensen kunnen hun lichaamsdelen bewegen zonder tussenkomst van hun wil, die bij de ziel hoort.

- 3p 2 Geef aan hoe mensen volgens Descartes hun ledematen automatisch kunnen bewegen zonder tussenkomst van de ziel.

Leg aan de hand van Descartes' visie op het verschil tussen mens en machine uit dat volgens hem de mens wel een vrije wil heeft en een robot uit *Real Humans* geen vrije wil zou kunnen hebben.

De robots uit *Real Humans* zijn machines: gemaakt voor één taak, zonder zelflerend vermogen en ze hebben geen vrije wil. Deterministen gaan ervan uit dat mensen ook geen vrije wil hebben.

Peter van Inwagen gebruikt het consequentie-argument om aan te tonen dat het principe van alternatieve mogelijkheden en het determinisme onverenigbaar zijn: als mensen noch robots iets anders hadden kunnen doen dan wat ze gedaan hebben, kunnen ze dan nog verantwoordelijk gehouden worden voor hun daden?

John Martin Fischer onderscheidt drie vormen van controle om te kunnen stellen dat mensen verantwoordelijk gehouden kunnen worden, ook als het determinisme waar zou zijn.

4p 3 Leg aan de hand van een concreet voorbeeld uit dat, als het determinisme waar is, robots volgens Van Inwagen geen vrije wil hebben.

Leg vervolgens uit of we geprogrammeerde robots zonder zelflerend vermogen volgens Fischer verantwoordelijk kunnen houden voor hun gedrag.

Noem en gebruik daarbij elk van de drie verschillende soorten controle die Fischer onderscheidt.

De bedenker van *Real Humans* zegt dat de tv-serie over robots allerlei vragen oproept. Hij stelt dat de manier waarop wij de robots behandelen ons eigen gedrag reflecteert. De machine, de robot, kan een substituut zijn voor tal van sociale functies van de mens; niet alleen voor de huishoudster of de oppas maar ook als gezelschap, of geliefde.

Welke keuzes maak je als dit in de nabije toekomst mogelijk wordt, en je straks als je oud en eenzaam bent een robot als gezelschap krijgt?

Eén van de lastige vragen die het leven met robots oproept, is wie er verantwoordelijk is als er iets misgaat.

In een column met als titel *Intussen in de wereld van de robots* in *NRC Handelsblad* bespreekt Maxim Februari deze vraag. Hij stelt zich niet alleen een situatie voor dat er bij de huishoudrobot iets eenvoudigs misgaat, zoals het laten vallen van een vaas. Maar ook een situatie dat er een mensleven in gevaar is en een boodschappenrobot wel of niet moet ingrijpen.

tekst 1

Aansprakelijkheid voor de schade van de vaas valt nog wel te regelen. Maar verantwoordelijkheid? Zodra je in termen van schuld en ondeugd gaat denken, wordt de wereld der robots lastig. En toch moet het.

Stel, je bent een boodschappenrobot en je bent op weg naar Albert Heijn. Hoor je dan in te grijpen als een kind onverhoeds de straat oprent?

naar: Maxim Februari, NRC Handelsblad, 30 september 2013

De problemen waar Februari in tekst 1 op doelt, hebben te maken met morele verantwoordelijkheid. Zowel Peter Strawson als Immanuel Kant zijn filosofen die de morele verantwoordelijkheid van de mens hebben onderzocht.

Reactieve attitudes zijn volgens Peter Strawson de basis op grond waarvan mensen elkaar in de alledaagse omgang verantwoordelijk houden. Volgens Kant wordt bij de mens de praktijk van elkaar verantwoordelijk houden gereguleerd door de praktische rede.

- 5p 4 Stel je voor dat de boodschappenrobot uit de tv-serie niet ingrijpt als hij op weg naar Albert Heijn een kind een gevaarlijke straat op ziet rennen. Zou je volgens de opvatting van Strawson de boodschappenrobot moreel verantwoordelijk houden voor het niet ingrijpen als hij een kind een gevaarlijke straat op ziet rennen?

Beargumenteer je antwoord met behulp van Strawsons onderscheid tussen reactieve attitudes en objectiverende houding.

Geef vervolgens een verschil in kentheoretische vooronderstellingen tussen de opvatting van Strawson over de vrije wil en die van Kant.

Futuroloog Ray Kurzweil zegt dat de principes van het brein zo simpel zijn dat je ze makkelijk kunt toepassen in een robot of machine: je stopt de principes van het brein in een programma, giet je eigen gedachten erin en blijft zo zelf eeuwig voortleven in de vorm van een machine.

Deze gedachten groeien niet en het brein kan zich niet ontwikkelen.

Volgens Februari neigen wetenschappers ernaar Kurzweil niet te geloven:

tekst 2

Een simpel model bouwen van een brein kan nog wel, zeggen ze, maar een geest erin stoppen lukt niet, omdat je niet alle gedachten, ervaringen en gevoelens kunt overgieten. We kunnen onze morele overwegingen nooit uitputtend in een programma beschrijven, omdat ze belichaamd zijn en geworteld in de ervaring.

naar: Maxim Februari, NRC Handelsblad, 30 september 2013

Stel je voor dat je de principes van jouw brein inderdaad in een robot zou kunnen stoppen, zoals Kurzweil beweert. Dat zou dan een ander soort robot zijn dan John Stuart Mill in gedachten had toen hij de mens met een robot vergeleek.

- 2p 5 Leg met behulp van tekst 2 uit in welk opzicht Februari het eens is met Mill.

Beargumenteer vervolgens of de redenering van Mill dat een robot geen karakter heeft, van toepassing is op de door Kurzweil bedoelde robot met de principes van een mensenbrein.